

DAUDZGADU FINANŠU SHĒMA

Daudz gadu finanšu shēma (DFS) ir ES ilgtermiņa izdevumu plāns. Līdz šim ir bijušas DFS, ieskaitot DFS 2021.–2027. gadam. Ar Lisabonas līgumu DFS no iestāžu nolīguma tika pārveidota par regulu. DFS, ko nosaka vismaz uz pieciem gadiem, ir paredzēta tam, lai nodrošinātu, ka ES izdevumi tiek veikti godprātīgi un pašu resursu robežās. Tā paredz noteikumus, kas jāievēro ES gada budžetā. DFS regulā ir noteikti izdevumu maksimālie apjomi plašām izdevumu kategorijām. Pēc sākotnējiem 2018. gada 2. maijā iesniegtajiem priekšlikumiem un pēc COVID-19 uzliesmojuma Komisija 2020. gada 27. maijā ierosināja atveseļošanas plānu (*NextGenerationEU*), kas ietvēra pārskatītus priekšlikumus attiecībā uz DFS 2021.–2027. gadam un pašu resursiem un atveseļošanas instrumenta izveidi 750 miljardu EUR vērtībā (2018. gada cenās). Šis tiesību aktu kopums tika pieņemts 2020. gada 16. decembrī pēc iestāžu sarunām. Ņemot vērā jaunākās norises, DFS tika pārskatīta 2022. gada decembrī un pēc tam vēl būtiskāk – 2024. gada februārī. Eiropas Komisija ar saviem priekšlikumiem par DFS 2028.–2034. gadam iepazīstināja 2025. gada 16. jūlijā.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 312. pants;
- [DFS regula](#) (Padomes 2020. gada 17. decembra Regula (ES, *Euratom*) 2020/2093, ar ko nosaka daudz gadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam);
- [Regula, ar ko izveido ES Atveseļošanas instrumentu pēc COVID-19](#) (Padomes 2020. gada 14. decembra Regula (ES) 2020/2094);
- [2020. gada 16. decembra iestāžu nolīgums](#) starp Eiropas Parlamentu, Eiropas Savienības Padomi un Eiropas Komisiju par budžeta disciplīnu, sadarbību budžeta jautājumos un pareizu finanšu pārvaldību, kā arī par jauniem pašu resursiem, tostarp par ceļvedi jaunu pašu resursu ieviešanai.

PRIEKŠVĒSTURE

Pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados aizvien lielākā pieejamo resursu un faktisko budžeta vajadzību neatbilstība radīja konflikta gaisotni iestāžu attiecībās. Pirmā daudz gadu finanšu plāna koncepcija tika izstrādāta, mēģinot ar labākas plānošanas palīdzību mazināt konfliktu un uzlabot budžeta disciplīnu un budžeta izpildi. Pirmais iestāžu nolīgums šajā nolūkā tika noslēgts 1988. gadā. Tas ietvēra 1988.–1992. gada finanšu plānu, kurš pazīstams arī kā tiesību aktu kopums *Delors I* un kura mērķis bija nodrošināt nepieciešamos resursus Vienotā Eiropas akta budžeta izpildei. Jauns iestāžu nolīgums līdz ar 1993.–1999. gada finanšu plānu – *Delors II* tiesību aktu kopumu – tika noslēgts 1993. gada 29. oktobrī, un tas ļāva dubultot struktūrfondus un palielināt pašu resursu ([1.4.1](#)) maksimālo apjomu. Trešais iestāžu nolīgums par 2000.–2006. gada finanšu plānu, dēvēts arī par “Darba kārtību 2000”, tika parakstīts 1999. gada 6. maijā, un viens no šā plāna svarīgākajiem mērķiem bija paplašināšanās finansēšanai nepieciešamo līdzekļu nodrošināšana. Ceturtais iestāžu nolīgums, kas

attiecās uz laikposmu no 2007. gada līdz 2013. gadam, tika noslēgts 2006. gada 17. maijā.

Ar Lisabonas līgumu DFS no iestāžu nolīguma tika pārveidota par Padomes regulu, kura jāpieņem vienprātīgi saskaņā ar īpašu likumdošanas procedūru un saņemot Eiropas Parlamenta piekrišanu. Papildus tam, ka LESD paredz, ka DFS "nosaka saistību apropriāciju gada maksimālo apjomu katrai izdevumu kategorijai un gada maksimālo apjomu maksājumu apropriācijām", tas nosaka, ka DFS arī "paredz visus citus noteikumus, kas nepieciešami ikgadējās budžeta procedūras sekmīgai norisei".

Piektā DFS, kas attiecās uz laikposmu no 2014. līdz 2020. gadam, bija pirmā, kurā kopējās summas reālā izteiksmē samazinājās. Tāpēc viens no Parlamenta priekšnoteikumiem tās pieņemšanai bija obligāta vidusposma pārskatīšana, kas dotu iespēju no jauna izvērtēt un vajadzības gadījumā koriģēt budžeta vajadzības attiecīgās DFS darbības laikā. Nolīgums cita starpā nodrošināja arī lielāku elastību, lai varētu pilnībā izmantot plānotās summas, un vienošanos par virzību uz patiesu ES pašu resursu sistēmu. Pārskatītā DFS 2014.–2020. gadam tika pieņemta 2017. gada 20. jūnijā, paredzot papildu atbalstu ar migrāciju saistītiem pasākumiem, nodarbinātībai un izaugsmei. Arī elastības instrumenta un rezerves palīdzībai ārkārtas gadījumos līdzekļi tika papildināti, kas deva iespēju pārvirzīt vairāk līdzekļu starp budžeta kategorijām un gadiem, lai varētu reaģēt uz neparedzētiem notikumiem un jaunām prioritātēm.

DAUDZGADU FINANŠU SHĒMA 2021.–2027. GADAM

Komisija 2018. gada 2. maijā iesniedza tiesību aktu [priekšlikumus par DFS 2021.–2027. gadam](#). Komisijas priekšlikumā paredzētā summa bija 1 134,6 miljardi EUR (2018. gada cenās) saistību apropriācijās, kas atbilst 1,11 % no 27 dalībvalstu ES nacionālā kopienākuma (NKI). Tas ietvēra līdzekļu palielinājumus robežu pārvaldībai, migrācijai, drošībai, aizsardzībai, attīstības sadarbībai un pētniecībai. Samazinājumi tika ierosināti jo īpaši kohēzijas un lauksaimniecības politikas jomā. Vispārējā struktūra bija jāpadara racionālāka (pārejot no 58 uz 37 izdevumu programmām), un Komisija ierosināja izveidot īpašu instrumentu kopumu ārpus DFS maksimālajiem apjomiem, lai uzlabotu elastību ES budžeta plānošanā. Eiropas Attīstības fondu (EAF) bija paredzēts iekļaut DFS. Turklāt Komisija ierosināja modernizēt ieņēmumu daļu, ieviešot vairākas jaunas pašu resursu kategorijas.

Parlaments 2018. gadā pieņēma trīs rezolūcijas par DFS 2021.–2027. gadam:

- [2018. gada 14. marta rezolūcijā tika izklāstītas tā prioritātes;](#)
- [2018. gada 30. maija rezolūcijā tika sniegta sākotnējā reakcija;](#)
- [2018. gada 14. novembra rezolūcijā tika izklāstīta detalizēta nostāja.](#)

Novembra rezolūcijā bija iekļauti grozījumi priekšlikumos par DFS regulu un iestāžu nolīgumu, kā arī sniegta pilnīga informācija par summām sadalījumā pa izdevumu kategorijām un programmām. Tas paredzēja, ka DFS maksimālais saistību apjoms būtu jāpalielina no pašreizējā 1,0 % no 28 dalībvalstu ES NKI līdz 1,3 % no 27 dalībvalstu ES NKI, t. i., līdz 1 324 miljardiem EUR (2018. gada cenās), kas ir par 16,7 % vairāk salīdzinājumā ar Komisijas priekšlikumu. Kopējās lauksaimniecības politikas un kohēzijas politikas piešķirumiem reālā izteiksmē būtu jāpaliek nemainīgiem, savukārt vairākas prioritātes būtu vēl vairāk jānostiprina, tostarp "Apvārsnis Eiropa", "Erasmus+"

un LIFE; būtu jāizveido jauna Garantija bērniem (5,9 miljardi EUR) un jauns Enerģētikas pārkārtošanas fonds (4,8 miljardi EUR); finansējums, kas paredzēts migrācijas un robežu pārvaldības jomā strādājošajām decentralizētajām aģentūrām, būtu jāpalielina vairāk nekā četrkārtīgi (līdz vairāk nekā 12 miljardiem EUR). ES budžeta ieguldījumam klimata mērķu sasniegšanā būtu jāveido ne mazāk kā 25 % no DFS izdevumiem 2021.–2027. gadā (šos līdzekļus integrējot dažādās attiecīgajās politikas jomās), un tam būtu jāpalielinās līdz 30 % ne vēlāk kā 2027. gadā. DFS vidusposma pārskatīšanai vajadzētu būt obligātai.

Lai nodrošinātu informāciju notiekošajām sarunām par DFS, Padome [2018. gada 30. novembrī publicēja sarunu satvara projektu](#) un [2019. gada 5. decembrī – sarunu satvaru](#). Tie cita starpā ietvēra horizontālus un nozaru jautājumus, kuri parasti ir to izdevumu programmu kompetencē, uz ko attiecas parastā likumdošanas procedūra (Parlaments to kritizēja, piemēram, 2019. gada 10. oktobra rezolūcijas 14.–16. punktā). Padome atbalstīja DFS kopējo summu 1087 miljardu EUR apmērā saistību apropriācijās 2018. gada cenās (1,07 % no 27 dalībvalstu ES NKI), kas bija daudz mazāk par to, ko vēlējās Parlaments.

Jaunievēlētie Eiropas Parlamenta deputāti [2019. gada 10. oktobra rezolūcijā](#) un [2020. gada 13. maija rezolūcijā](#) atjaunināja Parlamenta nostāju un aicināja Komisiju iesniegt priekšlikumu par DFS ārkārtas rīcības plānu, lai nodrošinātu drošības tīklu Savienības programmu līdzekļu saņēmēju aizsardzībai gadījumā, ja spēkā esošās DFS darbības laiks būtu jāpagarina, ņemot vērā domstarpības Eiropadomē.

Tai pat laikā Komisija, īstenojot Eiropas zaļo kursu, 2020. gada 14. janvārī bija iesniegusi [priekšlikumu par Taisnīgas pārkārtošanās fondu](#) kā vēl vienu elementu ar DFS saistīto priekšlikumu kopumā.

Pēc COVID-19 krīzes un nopietnās ekonomiskās ietekmes, ko radīja nepieciešamie pārvietošanās ierobežojumi, Komisija publicēja [priekšlikumu par DFS 1 100 miljardu EUR apmērā](#) (2020. gada 27. maijā) un [priekšlikumu par papildu atveseļošanas instrumentu](#) (2020. gada 28. maijā). Instruments nosaukums bija *NextGenerationEU (NGEU)*, un tā vērtība bija 750 miljardi EUR (2018. gada cenās), no kuriem 500 miljardi EUR bija dotācijas un 250 miljardi EUR – aizdevumi. Šis kopums ietvēra tiesību aktu priekšlikumus par jauniem finanšu instrumentiem, kā arī izmaiņas jau izskatīšanā esošās DFS programmās. Papildu pasākumu finansējums bija jānodrošina ar aizņēmumiem finanšu tirgos. Šim nolūkam Komisija grozīja arī priekšlikumu par pašu resursiem, lai būtu iespējams aizņemties līdz pat 750 miljardiem EUR. Visbeidzot, Komisijas tiesību aktu kopumā bija iekļauts 2020. gadam paredzēts DFS 2014.–2020. gadam saistību maksimālā apjoma palielinājums 11,5 miljardu EUR apmērā, lai sāktu piesaistīt atbalstu pirms jaunās DFS stāšanās spēkā.

Eiropadome 2020. gada 21. jūlijā pieņēma [secinājumus par NGEU, DFS 2021.–2027. gadam un pašu resursiem](#). *NGEU* tika apstiprināts 750 miljardu EUR apmērā 2021.–2023. gadam. Tomēr dotāciju komponents tika samazināts no 500 miljardiem EUR līdz 390 miljardiem EUR, savukārt aizdevumu komponents tika palielināts no 250 miljardiem EUR līdz 360 miljardiem EUR. Eiropadome noraidīja DFS maksimālā apjoma 2020. gadam pārskatīšanu ar mērķi to palielināt. Kopējais saistību maksimālais apjoms DFS 2021.–2027. gadam tika noteikts 1074,3 miljardu EUR

apmērā. Turklāt secinājumos bija norādīts, ka budžeta un *NGEU* aizsargāšanas pret tiesiskuma pārkāpumiem nolūkā tiks ieviests nosacītības režīms. Tika panākta vienošanās par tādu jaunu pašu resursu no 2021. gada 1. janvāra, kas pamatojas uz neregistrēta izlietotā plastmasas iepakojuma daudzumu. Ierosinātais *NGEU* juridiskais pamats bija LESD 122. pants, kas ļauj ES ar kvalificētu balsu vairākumu Padomē noteikt ekonomiskajai situācijai atbilstošus pasākumus, neiesaistot Parlamentu likumdošanas procedūrā.

Parlaments nekavējoties reaģēja uz šiem secinājumiem [2020. gada 23. jūlija rezolūcijā](#), kurā atvēršanas instrumenta izveidi nodēvēja par vēsturisku soli, taču pauda nožēlu par samazinājumiem, kas veikti uz nākotni vērstās programmās. Tas uzstāja uz mērķtiecīgiem palielinājumiem papildus Eiropadomes ierosinātajiem skaitļiem un atkāroti norādīja, ka nesniegs piekrišanu DFS, ja nebūs panākta vienošanās par ES pašu resursu sistēmas reformu ar mērķi segt vismaz tās izmaksas, kas saistītas ar *NGEU* (pamatsumma un procenti), lai nodrošinātu šī instrumenta uzticamību un ilgtspēju. Parlaments arī pieprasīja, lai to kā budžeta lēmējinstītūcijas iestādi pilnībā iesaistītu atvēršanas instrumentā saskaņā ar Kopienas metodi.

Trīspusējās sarunas, kurās piedalījās Parlaments, Padome un Komisija, sākās 2020. gada augustā un noslēdzās 2020. gada 10. novembrī. Pēc Parlamenta piekrišanas 2020. gada 17. decembrī tika pieņemta Padomes regula par DFS 2021.–2027. gadam. Jauns [nosacītības mehānisms ES budžeta un *NGEU* aizsardzībai pret tiesiskuma pārkāpumiem](#), kas bija vēl viens priekšnoteikums Parlamenta piekrišanas saņemšanai, stājās spēkā 2021. gada 1. janvārī.

Daudzgbadu finanšu shēma (ES 27) (miljonos EUR, 2018. gada cenās)

Saistību apropriācijas	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Kopā 2021– 2027
1. Vienotais tirgus, inovācija un digitālā joma	19 712	19 666	19 133	18 633	18 518	18 646	18 473	132 781
2. Kohēzija, noturība un vērtības	49 741	51 101	52 194	53 954	55 182	56 787	58 809	377 768
2.a Ekonomikas, sociālā un teritoriālā kohēzija	45 411	45 951	46 493	47 130	47 770	48 414	49 066	330 235
2.b Noturība un vērtības	4 330	5 150	5 701	6 824	7 412	8 373	9 743	47 533
3. Dabas resursi un vide	55 242	52 214	51 489	50 617	49 719	48 932	48 161	356 374
t. sk.: ar tirgu saistītie izdevumi un tiešie maksājumi	38 564	38 115	37 604	36 983	36 373	35 772	35 183	258 594
4. Migrācija un robežu pārvaldība	2 324	2 811	3 164	3 282	3 672	3 682	3 736	22 671
5. Drošība un aizsardzība	1 700	1 725	1 737	1 754	1 928	2 078	2 263	13 185
6. Kaimiņattiecības un pasaule	15 309	15 522	14 789	14 056	13 323	12 592	12 828	98 419
7. Eiropas publiskā pārvalde	10 021	10 215	10 342	10 454	10 554	10 673	10 843	73 102
t. sk.: iestāžu administratīvie izdevumi	7 742	7 878	7 945	7 997	8 025	8 077	8 188	55 852
KOPĒJĀS SAISTĪBU APROPRIĀCIJAS	154 049	153 254	152 848	152 750	152 896	153 390	155 113	1 074 300
KOPĒJĀS MAKSĀJUMU APROPRIĀCIJAS	156 557	154 822	149 936	149 936	149 936	149 936	149 936	1 061 058

Politiskā vienošanās attiecas ne tikai uz DFS 2021.–2027. gadam, bet arī uz turpmāko pašu resursu sistēmu un atbalsta pasākumiem jaunajam atveseļošanas instrumentam *NGEU*. Kompromiss ir atspoguļots ne tikai 2020. gada 17. decembra DFS regulā, bet arī Iestāžu nolīgumā un [Parlamenta, Padomes un Komisijas kopīgo deklarāciju](#) kopumā.

Konkrētāk, Parlamentam izdevās panākt turpmāk minēto:

- papildu 15 miljardi EUR salīdzinājumā ar 2020. gada jūlija priekšlikumu, kas paredzēti šādām pamatprogrammām;
- juridiski saistošs ceļvedis jaunu ES pašu resursu ieviešanai;
- DFS 2021.–2027. gadam kopējā maksimālā apjoma pakāpeniska palielināšana no 1074,3 miljardiem EUR līdz 1085,3 miljardiem EUR 2018. gada cenās (paskaidrots tālāk tekstā);
- papildu 1 miljards EUR elastības instrumentam;
- jauns procedūras posms ("budžeta rūpīgas pārbaudes procedūra") attiecībā uz priekšlikumiem, kuru pamatā ir LESD 122. pants un kuriem var būt ievērojama ietekme uz budžetu;

- Parlamenta iesaistīšana *NGEU* ārējo piešķirto ieņēmumu izmantošanā, ārējo piešķirto ieņēmumu un aizņemšanās un aizdošanas vispārēja atkārtota novērtēšana, nākamo reizi pārskatot Finanšu regulu, kā arī sadarbības kārtības turpmākajās sarunās par DFS vispārēja atkārtota novērtēšana;
- uzlabota klimatrīcības apsekošanas metodika, lai sasniegtu mērķi vismaz 30 % no DFS/*NGEU* izdevumiem atvēlēt klimata mērķu atbalstam^[1];
- jauns ikgadējs mērķrādītājs bioloģiskās daudzveidības jomā (7,5 % 2024. gadā un 10 % 2026. un 2027. gadā) un ar dzimumu saistītu izdevumu noteikšanas metodikas izstrāde;
- datu par saņēmējiem vākšanas, kvalitātes un salīdzināmības reforma, lai labāk aizsargātu ES budžetu, tostarp *NGEU* izdevumus.

Citi DFS 2021.–2027. gadam elementi, kas atbilst Parlamenta prioritātēm, ir šādi:

- EAF iekļaušana ES budžetā;
- tāds kopējā lauksaimniecības un kohēzijas finansējuma apmērs, kas ir pielīdzināms 2014.–2020. gada apmēram;
- Taisnīgas pārkārtošanās fonda izveide.

Papildu 15 miljardi EUR ietver pakāpenisku palielinājumu 11 miljardu EUR apmērā, kura galvenais avots ir jauns mehānisms, kas saistīts ar ES iekasētajiem naudas sodiem, kā rezultātā attiecīgajām programmām 2022.–2027. gadā tiek automātiski piešķirti papildu līdzekļi. Tādējādi septiņu gadu DFS kopējais maksimālais apjoms pakāpeniski sasniegs 1085,3 miljardus EUR 2018. gada cenās, t. i., reālā izteiksmē būs par 2 miljardiem EUR lielāks nekā līdzvērtīgais DFS 2014.–2020. gadam maksimālais apjoms (1083,3 miljardi EUR 2018. gada cenās – bez Apvienotās Karalistes, ar EAF).

Iestāžu nolīgumā 2020. gadā tika noteikts, ka atvēršanās parāda atmaksājumi un procenti tiks finansēti no ES budžeta, nepārsniedzot DFS maksimālos apjomus 2021.–2027. gada periodam, "tostarp no pietiekamiem ienākumiem no jauniešu pašu resursiem, kurus ieviesīs pēc 2021. gada", neskarot to, kā šis jautājums tiks risināts turpmākajās DFS pēc 2028. gada. Nepārprotams mērķis bija saglabāt ES programmas un fondus Komisija 2021. gada 22. decembrī ierosināja jaunus pašu resursus un mērķtiecīgu grozījumu DFS regulā (vēlāk tas tika atsaukts), kura mērķis cita starpā bija ieviest jaunu mehānismu, kas ļautu no 2025. gada automātiski palielināt maksimālos apjomus, lai *NGEU* parāda pirmstermiņa atmaksas nolūkā iekļautu jebkādu papildu ieņēmumus, kurus radījuši jaunie pašu resursi. Lai gan Parlaments atbildēja, [2022. gada 13. septembrī pieņemot starpposma rezolūciju](#), Padome nekādu nostāju nepieņēma.

Savā [2022. gada 18. maija paziņojumā par palīdzību Ukrainai un Ukrainas atjaunošanu](#) Komisija atzina, ka "neparedzētās vajadzības, ko radījis Eiropā notiekošais karš, krietni pārsniedz pašreizējās daudzgadu finanšu shēmas ietvaros pieejamos līdzekļus". Parlaments [2022. gada 19. maija rezolūcijā](#) aicināja "pēc iespējas drīzāk un ne vēlāk kā 2023. gada pirmajā ceturksnī izstrādāt tiesību akta priekšlikumu visaptverošai DFS pārskatīšanai".

[1]Komisija 2022. gada 21. jūnijā dienestu darba dokumentā publicēja savu [pieeju klimata politikas integrēšanai DFS 2021.–2027. gadam un NGEU](#) (SWD(2022)0225).

Pirmais solis bija [Padomes regulas, ar ko groza DFS](#) (Padomes Regula (ES, *Euratom*) 2022/2496), pieņemšana tās [paketes ietvaros, ko Parlaments pieņēma](#) 2022. gada 24. novembrī saskaņā ar steidzamības procedūru. Tādējādi budžeta segums, kas līdz tam attiecās uz dalībvalstīm izsniegtajiem aizdevumiem, tika paplašināts, attiecinot to arī uz makrofinansālās palīdzības aizdevumiem Ukrainai 2023. un 2024. gadā: saistību neizpildes gadījumā nepieciešamās summas tiktu mobilizētas ārpus DFS maksimālajiem apjomiem, bet nepārsniedzot pašu resursu maksimālo apjomu.

Lai noteiktu darba kārtību daudz plašākai pārskatīšanai, Parlaments 2022. gada 15. decembrī pieņēma rezolūciju "[Daudz gadu finanšu shēmas 2021.–2027. gadam uzlabošana](#)", kurā galvenā uzmanība bija pievērsta tam, lai ES budžets būtu piemērots jaunu problēmu risināšanai, un bija izklāstītas galvenās Parlamenta prasības.

2023. gada 20. jūnijā [Komisija ierosināja mērķtiecīgu DFS pārskatīšanu](#), kas ietvēra lielāko daļu šo prasību (sešus mēnešus pirms sākotnēji plānotā novērtējuma).

2023. gada 3. oktobrī [Parlaments pieņēma savu nostāju par šo priekšlikumu](#), uzsverot, ka pārskatītajai DFS ir jāstājas spēkā ne vēlāk kā 2024. gada 1. janvārī. Tomēr Eiropadome 2023. gada 15. decembrī nonāca strupceļā. Kad beidzot bija panākta politiska vienošanās, [pārskatītā DFS](#) (Padomes Regula (ES, *Euratom*) 2024/765) tika publicēta 2024. gada 29. februārī. Tā ietver samazinājumus pamatprogrammā "Apvārsnis Eiropa" (kas tikai daļēji tiek kompensēti, atkārtoti izmantojot pēdējā DFS pētniecības jomā atceltās saistības) un programmā "ES – veselībai" (kurus mazina DFS 5. panta mehānisms), kā arī kopējās lauksaimniecības politikas un kohēzijas politikas tiešu pārvaldību.

Tomēr šī ir pirmā reize, kad DFS vidusposma pārskatīšana ir izraisījusi izdevumu maksimālo apjomu neto pieaugumu. Galvenie pozitīvie rezultāti ir šādi: 50 miljardi eiro Ukrainai 2024.–2027. gadā, lielāks finansējums migrācijai un ārējai darbībai un Eiropas Aizsardzības fondam (*STEP* ietvaros), finansējuma palielinājums īpašajiem instrumentiem (elastības instrumentam un ES Solidaritātes rezervei atjaunošanai pēc ekstrēmām laikapstākļiem un dabas katastrofām, kas tagad ir nodalīta no rezerves palīdzībai ārkārtas gadījumos, no kuras sniedz ārkārtas palīdzību trešām valstīm) un neierobežota īpaša instrumenta – ESAI – izveide, kas aizsargā programmas no ievērojamiem samazinājumiem. Dažas no ES kopīgo aizņēmumu izmaksām ir jāsedz ikgadējā budžeta procedūrā (Eiropadome ir noteikusi nesaistošu sliekšni 50 % apmērā). Lai šim nolūkam izmantotu īpašo instrumentu ESAI, aptuveni puse no izmaksām ir jāsedz no īpašajiem instrumentiem vai pārdalot programmu līdzekļus. ESAI darbojas divos posmos: pirmajā posmā tiek piesaistīti resursi, kas līdzvērtīgi to līdzekļu apmēram, par kuriem atceltas saistības, un otrajā posmā tiek izmantotas valstu papildu iemaksas kā "pēdējais līdzeklis". Sīkāka informācija ir atrodama [Komisijas paziņojumā par DFS tehniskajām korekcijām](#).

Komisija 2025. gada 11. februārī paziņojumā "[Ceļā uz nākamo daudz gadu finanšu shēmu](#)" izklāstīja pašreizējos un turpmākos politikas un budžeta izaicinājumus. Parlaments deva ieguldījumu, 2025. gada 7. maijā pieņemot rezolūciju [par pārstrādātu ilgtermiņa budžetu Savienībai mainīgā pasaulē](#).

Komisijai savus [priekšlikumus par DFS 2028.–2034. gadam](#) iesniedza 2025. gada 16. jūlijā. Kopējā summa, par kuru tiktu uzņemtas saistības septiņu gadu laikā, tiks

noteikta ne vairāk kā 1763 miljardu EUR apmērā (2025. gada cenās), kas atbilst 1,26 % no ES NKI, ierēķinot NGEU atmaksas izmaksas. Ņemot vērā pašreizējās DFS sākotnējo apmēru (1,13 % no NKI 2021.–2027. gadā) un plānotos NGEU atmaksājumus 0,11 % apmērā no NKI (aptuveni 25 miljardi EUR gadā), nākas secināt, ka kopumā Komisija neierosina gandrīz nekādu palielinājumu. Struktūrā, kuru patlaban veido septiņas izdevumu kategorijas un divas apakškategorijas, šo kategoriju skaits tiktu samazināts līdz četrām galvenajām izdevumu kategorijām. Vienkāršotā struktūra (no aptuveni 70 nodaļām, kas patlaban paredzētas darbības izdevumiem, līdz aptuveni 20 nodaļām priekšlikumā) kopā ar ievērojamo elastību fondu ietvaros liek nodrošināt lielāku skaidrību par to, kā tiks ietekmēta Parlamenta veiktā kontrole un loma saistībā ar budžetu, un veikto izmaiņu dēļ salīdzinājumi ar pašreizējo DFS ir tikai indikatīvi.

Kohēzija, reģionālā un lauku attīstība, lauksaimniecība, zivsaimniecība, migrācija, drošība un robežkontrole tiktu konsolidēta saskaņā ar valsts un reģionu partnerības plānu katrai dalībvalstij, ko papildinātu ES mehānisms, un kopā saņemtu 772 miljardus EUR (aptuveni 44 % no kopējā budžeta). Salīdzinājumā ar pašreizējo DFS finansējums dalītās pārvaldības programmām (galvenokārt lauksaimniecības un kohēzijas fondiem) tādējādi samazinātos par aptuveni 10 %, savukārt finansējums migrācijai un robežpārvaldībai būtu 2,5 reizes lielāks.

Eiropas Konkurētspējas fondam, kas aptver tiešās investīcijas pētniecībā, pārejā uz tīru enerģiju un digitālo pārkārtošanos, aizsardzībā, kosmosā un biotehnoloģijās, tiktu piešķirti 362 miljardi EUR (21 % no kopējā budžeta), kas ir liels pieaugums – par aptuveni 160 % – salīdzinājumā ar esošajām programmām, ar kurām finansē minētās politikas jomas.

Jauns instruments “Eiropa pasaulē”, kas paredzēts ES ārējai darbībai, saņemtu 177 miljardus EUR (10 % no kopējā budžeta), kas ir par aptuveni 40 % vairāk salīdzinājumā ar pašreizējiem instrumentiem. Netematiskie īpašie instrumenti (vienotais rezerves instruments un elastības instruments) tiktu saglabāti un palielināti. Ukrainas rezerve būtu vienīgais tematiskais īpašais instruments, jo pašreizējie instrumenti (rezerve solidaritātei un palīdzībai ārkārtas gadījumos un Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonds) tiktu finansēti saskaņā ar valsts un reģionu partnerības plāniem un programmām “Eiropa pasaulē” ietvaros. Priekšlikumā ir paredzēts korekcijas mehānisms attiecībā uz 2 % fiksēto deflatoru, ja inflācija pārsniedz 3 % vai ir zemāka par 1 %, un tas ļauj daļēji saglabāt vērtību reālā izteiksmē.

Plašākai informācijai par šo tematu skatīt [Budžeta komitejas tīmekļa vietni](#).

Alix Delasnerie
11/2025